

کتابخانه مکانی برای تعاملات اجتماعی، استراحت و رفع خستگی*

مترجم:

مریم ملک محمدی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی

و دانشگاه پیام نور دماوند

maryamalek@yahoo.com

چکیده:

هدف از این تحقیق ارائه نظریه و دیدگاه عملی برای نیاز دانشجویان دانشگاه به مکانی به منظور تشکیل گروه‌های اجتماعی و رفع خستگی و تجدید قوا در محوطه دانشگاه و محل تحصیل است. از آنجائیکه دانشگاه بدنال جذب دانشجویان به منظور استفاده از کتابخانه است، این اطلاعات می‌تواند مورد استفاده کتابخانه‌ها قرار گیرد.

طرح، روش شناسی، دسترسی: حدود ۴۴ دانشجو به منظور بررسی مشخصات فیزیکی و جغرافیایی این مکان به کار گرفته شدند. فرم نظر خواهی، سؤالاتی از قبیل نوع مکان، محل آن، فعالیتها و اقدامات و امکانات و شاخصه‌های مهم طراحی را شامل می‌شد. بعلاوه، گروه تحقیقاتی دانشجویان حاضر در کتابخانه و مدیران کتابخانه را نیز مورد بررسی و مصاحبه قرار دادند.

نتایج و یافته‌ها: حدود ۸۰ درصد دانشجویان اذعان داشتند چنین مکانی را در خارج از محوطه دانشگاه جستجو می‌کنند. مکان مد نظر آنها رستورانها و کافی شاپهای بسیار شلوغ بودند. مهمترین خصوصیات کافی شاپ از نظر آنها تعاملات اجتماعی و رفع خستگی بود.

مفاهیم عملی: این یافته‌ها بینشی نسبت به روش مطالعه، تحقیق و ارتباطات دانشجویان ارائه می‌کند. کتابخانه‌ها می‌توانند از این یافته‌ها برای طراحی فضاهایی که منجر به ترغیب و تشویق دانشجویان به حضور در کتابخانه به منظور مطالعه و همچنین تعاملات اجتماعی و استراحت و تجدید قوا در مجموع گذران وقت استفاده کنند.

ارزش: این مقاله اطلاعات عملی به دست آمده توسط گروهی از رشته‌های مختلف را گرد آوری می‌کند و برای کتابخانه‌هایی که تمایل به تأسیس چنین مکانی را دارند، سودمند خواهد بود.

کلید واژه‌ها: کتابخانه‌های دانشگاهی، نقشه فیزیکی، کارایی فضاها، کاربران کتابخانه‌ها، دانشجویان، ایالات متحده آمریکا

مقدمه:

گروه تحقیقاتی شامل عده ای از اساتید و مدیران دانشگاه ها از رشته های مختلف علمی شامل طراحی داخلی - روانشناسی محیطی و آموزشی علاقه مند به نقش حضور مکان سوم در داخل محیط دانشگاه بودند. ایده مکان سوم توسط جامعه شناس اولدنبورگ در سال ۱۹۸۹ و به عنوان مکانی دارای تشکیلاتی فراتر از خانه و محل کار به منظور استراحت و کار گروهی مطرح شد. اولدنبورگ تعدادی از امکانات برای این مکان را ارائه کرد: مکانی به منظور گرد همایی افراد، پذیرایی افراد جدید، مکانی برای آشنایی افراد با همدیگر، جایی برای تفریح و اوقات فراغت، محلی برای بحث و گفتگو های علمی (اولدنبورگ، ۱۹۹۷) و غالباً مکانی بعنوان دفتر کار. طرح کلی تحقیق این بود که درخواست، با توجه به فضای دانشگاه لحاظ شود. تحقیقات واکسمن در سال ۲۰۰۶ نشان داد که هنگامیکه افراد به مکان سوم رفت و آمد داشتند آنها معمولاً به مکان سوم علاوه بر گردهمایی، احساس وابستگی داشتند. دیدگاه پیش زمینه این تحقیق بر این اساس بود که دانشگاه به خودی خود مکان گردهمایی افراد و اجتماع آنان است و طراحی فضاهای دانشگاه در تشویق و ترغیب دانشجویان در داخل دانشگاه بسیار مؤثر باشد.

سؤالات تحقیق:

قانون جدید کتابداری را وضع کردند که قانون پنجم اظهار می دارد: "به گذشته احترام بگذار و آینده را بساز" هوران (۲۰۰۰) توصیه ای ارائه می کند مبنی بر تشکیلاتی که تکنولوژیهای ضروری را در خود جای دهد. او اشاره می کند که تغییرات و پیشرفت به "تطبیق" امکانات که باز تاب تحولات اجتماعی است نیاز دارد. لاوسن (۲۰۰۴) پیشنهاد می کند که یکی از این تطابقات ممکن است شامل اضافه کردن کافی شاپ درون کتابخانه باشد که هم توجیه اقتصادی دارد و هم اجتماعی. این مقاله آمادگی کتابخانه را به عنوان محل گرد هم آیی و اجتماع درون کتابخانه را نشان می دهد.

اهداف این مقاله سه گانه اند:

اول اطلاعات مربوط به خواسته های دانشجویان در مکان سوم مشخص می گردد. سپس ایده کافی شاپ به عنوان مکان سوم با تأکید بر کمک و همیاری به آنهایی که طرح کافی شاپ را برای کتابخانه خود در نظر دارند و در آخر پیشنهادات مربوط به مشخصات طراحی - که نشان داده اند کافی شاپ باعث جذاب شدن کتابخانه می شود - ارائه می کند.

دانشجویان و دانشگاه:

اغلب دانشگاهها به جذب و نگهداری دانشجویان مستعد ارزش خاصی قائل اند. هنگامیکه دانشجویان به محیط دانشگاه می آیند بسیاری از فاکتورها بر میزان رضایت آنها بر دانشگاه مؤثر است. هنینگ تارا (۲۰۰۱) یک روش برای مطالعه وابستگی و علاقه

گروه تحقیقاتی با این فرضیه قبلی اقدام به شروع کار کرد که اولین مکان برای دانشجویان محیطی برای سکونت می باشد (مثال: سالن سکونت - آپارتمان - خانه) و مکان دوم فضاهای تحصیل به همراه کلاسها و آزمایشگاهها، علاقه ها و خواسته ها بود که منجر به طرح سؤالات زیر شد:

۱. چه نوع مکانهایی را دانشجویان می پسندند؟
۲. این اماکن در کجا قرار دارند؟
۳. این اماکن به چه صورت توسط دانشجویان مورد استفاده قرار می گیرند؟
۴. چه چیزی سبب جذب دانشجویان به این اماکن می شود؟

قبل از اعلان نتایج احتمالی پاسخ به این سؤالات، یک پیشگفتار به منظور پاسخ به این سؤال که چرا گروه تحقیق این نتایج را در مجلات کتابداری ارائه کرده اند لازم است. سؤال رایج این است که آیا کتابخانه های دانشگاهی باید به کافی شاپ مجهز باشند؟ چندین فاکتور مربوط به کافی شاپ کتابخانه وجود دارد. با وجود منابع تحقیقاتی بیشتر از طریق اینترنت بسیاری از کتابخانه ها شاهد کاهش حضور کاربران در کتابخانه بوده اند (گاست و هاگا، ۲۰۰۶). بسیاری از کتابخانه ها شرایط و امکانات طراحی را برای دلنشین تر شدن و دلچسب بودن کتابخانه ها جستجو کرده اند (گاست و هاگا، ۲۰۰۶، فبر ۲۰۰۲، هولیپان ۲۰۰۵). شماری از مطالعات پژوهشی واکنش کتابخانه ها نسبت به رشد منابع اینترنتی و نیاز حضور فعال و محرک کتابخانه ها را نشان می دهد. گراوورد و کورمان پنج

نخست، در بررسی بانینگ (۲۰۰۶)، محققان برنامه ای به منظور جمع آوری مشخصات دلخواه برای مکان سوم دانشجویان ارائه کردند. این برنامه دارای شش مرحله ذیل می باشد:

۱. گرد آوردن واعزام گروهی از دانشجویان برای تحقیق و بررسی؛
۲. درخواست گذراندن اوقات در مکان سوم؛
۳. درخواست تکمیل فرم سؤالات به همراه نکات قابل توجه مکان سوم؛
۴. درخواست ارائه تصویر از مکان مورد نظر؛
۵. مصاحبه با دانشجویان؛
۶. بررسی داده ها برای اینکه برای طراحان این مکان مفید واقع شود.

در بررسی از ۴۴ دانشجوی سال پایینی طراحی داخلی دانشگاه کولورادو خواسته شد تا برنامه بالا را دنبال کنند. این دانشجویان به این دلیل انتخاب شدند که اکثراً تمام وقت بودند و در محیط دانشگاه زندگی می کردند. گروه تحقیق براین باور بود که این دانشجویان با توجه به امکاناتی که در محیط دانشگاه برایشان فراهم بود آگاهی و دیدگاه خوبی ارائه کنند. از آنجا که آنها دانشجوی طراحی داخلی بودند گروه تحقیق احساس می کرد که آنها توانایی انجام تحقیق و بررسی دقیق و کامل از شرایط در محیط مکان سوم بعمل آورند. دانشجویان اطلاعات را در پاییز ۲۰۰۵ جمع آوری کردند. پرسشنامه و تحقیقات میدانی بعمل آمده توسط دانشجویان عبارت بود از: مکان سوم شامل چه فضاهایی است، محل آنها کجاست، فعالیتها و اقدامات در این مکان و چه امکانات مهم طراحی در این مکان وجود دارد. نمونه آماری بزرگ نبود، بنابراین، امکان تعمیم به محیطهای دانشگاهی را نداشت. این بررسی به عنوان یک مطالعه مکاشفه ای و با هدف ارائه آگاهی به خواسته های دانشجویان در این مکان صورت گرفت. بخش دوم مطالعه و بررسی شامل مشاهدات میدانی و مصاحبه در کتابخانه دانشگاه ایالتی فلوریدا بود. دانشگاه ایالتی فلوریدا اخیراً یک کافی شاپ در ورودی کتابخانه احداث نموده است. مشاهدات نشان داد که دانشجویان چگونه از این مکان لابی به همراه مکانهای جمعی اطراف آن استفاده می کنند. علاوه بر این با مدیران و مسئولان کتابخانه برای آشنایی بیشتر با دیدگاهها ایشان نسبت به اضافه نمودن کافی شاپ به کتابخانه به همراه تأییراتی که بر استفاده دانشجویان از کتابخانه داشته است مصاحبه ای بعمل

دانشجویان به دانشگاه ارائه کرد و در این مطالعه به این نتیجه رسید که علاقه و وابستگی دانشجویان به دانشگاه با کیفیت روابط دانشجویان با هم در محیط دانشگاه ارتباط دارد. مطالعه نشان داد که علاوه بر کیفیت آموزشی دانشگاه تعهد احساسی دانشجویان به دانشگاه نیز بسیار مهم است. بخشی از این وابستگی به امکاناتی نظیر کتابخانه و آزمایشگاههای کامپیوتر بر می گردد. برای جذب دانشجویان لازم است امکانات دانشگاهها مطابق با نیازهای دانشجویان باشد. دانشجویان دانشگاه معمولاً زمان خود را بین نقشها و وظائف مختلف تقسیم می کنند. بسیاری برای اولین بار دور از خانه زندگی می کنند و زندگی اجتماعی همراه با هم اتاقیهای جدید را تجربه می کنند. دانشجویان معمولاً بین زندگی تحصیلی و مشغله های دیگر تحت فشار هستند. یک گزارش تحقیقی توسط آستین در سال ۱۹۹۸ گویای این مطلب است که: "نتایج یافته ها گویا نشان می دهند که در صد بالایی از تازه واردان دانشگاه بدنال شغل برای رفع نیاز مالی خود هستند" همچنین آنها قصد دارند که در تمام مدت دوره تحصیل به صورت تمام وقت کار کنند. کینگ و بانون (۲۰۰۲) گزارش کردند که ۴۶ درصد دانشجویان تمام وقت هفته ای ۲۵ ساعت یا بیشتر را مشغول به کار هستند. تحقیق نشان داد که بیش از یک سوم دانشجویان ورودی بدلیل کارها و وظائف زیاد، احساس خستگی می کنند. همچنین مرکز بهداشت آمریکا (ACHA) گزارش می کند، دانشجویان بزرگترین مانع در راه تحصیل را استرس و فشار عصبی می دانند.

مکان سوم و کتابخانه دانشگاه:

هینینگ تارا (۲۰۰۱) بررسی کرد کتابخانه در علاقه دانشجویان به دانشگاه تأثیر بسزایی دارد. کتابخانه می تواند مکانی دلچسب برای با هم بودن و استراحت باشد. کتابخانه ها بدون توجه به سن پذیرای افراد مختلفی از اجتماع هستند و به این افراد سرویس دهی می کنند.

روش شناسی:

این بررسی از دو بخش تشکیل شده است: اول دانشجویان را بعنوان گرد آورندگان اطلاعات مشارکت می دهد و دوم اینکه نتایج یافته ها کتابخانه را به همراه کافی شاپ مکانی به منظور استراحت دانشجویان معرفی می کند. در مرحله

جدول ۱: مکان سوم کتابخانه ها

خارج از دانشگاه	در دانشگاه	جدول مکان سوم کتابخانه
۱۴	۱	کافی شاپ
۱۱	۰	رستوران
۳	۰	کتابفروشی
۰	۴	واحد دانشجویی
۰	۲	مرکز تفریحی
۰	۲	مرکز خدمات دانشجویی
۷	۰	سایر موارد
۳۵	۹	جمع کل

جدول ۲: اقدامات مکان سوم کتابخانه

درصد	تعداد	فعالیتها
۷۰	۳۱	مکانی برای اجتماع کردن
۴۱	۱۸	مکانی برای استراحت
۴۱	۱۸	مکانی برای میل نوشیدنی و غذا
۳۲	۱۴	مکانی برای اوقات فراقت
۲۳	۱۰	مکانی برای انجام تکالیف دانشجویی

جدول ۳: میزان مراجعه به مکان سوم

۲۳	هر روز
۲۵	بیش از یکبار در هفته
۲۳	یکبار در هفته
۲۵	چند بار در ماه
۴	یکبار در ماه

کتابخانه یک محیط اجتماعی و مکانی به منظور تبادل اطلاعات بین دانشجویان است. در مصاحبه ای که با مدیران کتابخانه ها بعمل آمد، آنان تمایل خود را نسبت به ایجاد یک محیط برای بروز خلاقیت و استعداد دانشجویان نشان دادند. همچنین مدیران اذعان داشتند که کتابخانه نه تنها مکانی برای مطالعه، بلکه مکانی برای ملاقات دانشجویان با یکدیگر نیز است.

کافی شاپی که در فلوریدا که نوشیدنی سرو کند، مکانی دلخواه برای دانشجویان است. بعلاوه خدمات دیگر کافی شاپ باعث شده که کتابخانه از محیط خلوت و خالی از دانشجو به یک محیط شلوغ تبدیل شود. یکی از مدیران کتابخانه توضیح داد که کافی شاپ، کتابخانه را به محیطی مملو از مراجعان تبدیل کرده است. کافی شاپ فضایی حدوداً ۳۰×۱۰ را اشغال می کند که در ورودی و خروجی کتابخانه خدمات رسانی می کند که مکانی برای استراحت و کارهای گروهی و استفاده از رایانه های رومیزی و بحث و گفتگو میان دانشجویان در ساعات بین کلاسی است.

آمد. اطلاعات زیر خلاصه ایست از نتایج تحقیقاتی که از دانشجویان ذکر شده در بالا بدست آمده است.

یافته ها:

هنگام بررسی محل قرار گرفتن مکان سوم، ۸۰ درصد دانشجویان اشاره کردند که مکان سوم مورد علاقه آنها، خارج از محوطه دانشگاه است (جدول ۱). این اماکن کافی شاپ های شلوغ و مغازه ها و رستورانها بودند. کارکردهای اصلی ارائه شده توسط این مکان سوم شامل گرد هم آیی، استراحت، خوردن و آشامیدن، گذران اوقات فراغت و انجام تکالیف درسی بود (جدول ۲). دانشجویان ارتباط با دوستان قدیم و جدید و دیدار با افراد با عقاید یکسان و همفکر، علاوه بر دوستان و کسانی که چهره آشنایی دارند را گزارش کردند. تقریباً یک چهارم (۲۳ درصد) دانشجویان هر روز به مکان سوم می رفتند، ۲۵ درصد هفته ای بیش از یکبار و ۲۳ درصد هفته ای یکبار به مکان سوم مراجعه می کردند. جزئیات نشان داد که ۷۱ درصد دانشجویان حداقل هفته ای یک بار به مکان سوم مراجعه می کنند (جدول ۳). فضا، فرصت گرد همایی و محل استقرار به عنوان شرایط مهم هنگام انتخاب مکان سوم توسط دانشجویان عنوان شده اند. از امکانات طراحی نیز کف پوش چوبی، صندلیهای راحت، مبلمانهای متحرک، نوردهی مناسب برای انجام کارهای مورد نظر در فضا، نوشیدنی های دلچسب و بوی مطبوع، چشم انداز بیرونی و ویژگیهای محیطی را عنوان کردند.

مطالعه موردی:

یک کافی شاپ به ورودی کتابخانه دانشگاه فلوریدا در پاییز ۲۰۰۶ اضافه شد. دانشگاه فلوریدا مانند بسیاری از دانشگاههای دیگر در جستجوی روشهایی برای جذب بیشتر دانشجویان به کتابخانه بود. با رشد و توسعه بیشتر خدمات کتابخانه ای به صورت پیوسته، کتابخانه ها دستخوش تغییراتی برای ارائه خدمات بهتر به دانشجویان شدند. از آنجاییکه دانشجویان در کتابخانه ها، بخاطر استفاده از خدمات کتابخانه ای همدیگر را ملاقات می کردند، مدیران کتابخانه گزارشی ارائه کردند حاکی از آن که دانشجویان در جستجوی مکانی برای ملاقات یکدیگر، پروژه های گروهی و فرصتهای مطالعاتی و تعامل با دانشجویان همکار خود می باشند.

۱. طرح کافی شاپ:

دیوارهای فضای کافی شاپ می توانند دارای پنجره یا به صورت دیوارهای متحرک یا حتی گیاهان و گلدانهای بزرگ باشد. همچنین شلوغی و رفت و آمد مشتریان نباید منجر به سلب آسایش مشتریان نشسته در کافی شاپ و کتابخانه شود.

۲. کفپوش کافی شاپ:

پوشش کف باید قابل شستشو بوده تا باعث سر خوردن نشود و دارای طرح ها و نقشه ها و رنگهایی باشد که لکه ها و گرد و غبار را در خود مستترکنند. در بررسی بعمل آمده ، دانشجویان چوب را برای کفپوش کافی شاپ پیشنهاد کردند ، اما چوب نیز به علت ایجاد صدا بخصوص زمانی که کافی شاپ به بخش های دیگر کتابخانه راهی داشته باشد، موکت یا فرش را برای این مکان پیشنهاد کردند.

۳. جای نشستن:

برای این منظور انواع مختلفی پیشنهاد می شود. برخی از مشتریان تنها به کافی شاپ می آیند و ترجیح می دهند که تنها بنشینند و برخی دیگر به صورت گروهی می آیند و در جستجوی مکانی برای نشستن به صورت دسته جمعی هستند. بعضی صندلی ها و کاناپه های راحت را ترجیح می دهند؛

طرح ایجاد کافی شاپ در کتابخانه، پیشنهادی برای کتابخانه فلوریدا است که امید می رود به مرحله اجرا در آید. در این بررسی نظرات دانشجویان نیز مورد مطالعه قرار گرفت. دانشجویان این مکان را نه تنها برای ارتباط ، بحث و گفتگو با یکدیگر بلکه برای ساعات استراحت نیز پیشنهاد می کنند. گروه پژوهشی با توجه به این بررسی ها به این نتیجه رسیدند که دانشجویان مکانی برای استراحت و تمدد خاطر نیاز داشتند. دانشجویان نیمی از زندگی خود را در کتابخانه می گذرانند و انتظار می رفت که چنین مکانی به منظور استراحت آنان فراهم گردد. یافته های پژوهش نشان داد که همه دانشجویان قادر نیستند که مکانی برای دستیابی به این اهداف بیابند. بررسی نشان داد که دانشجویان به کتابخانه های دانشگاهها نمی روند، به این دلیل که در جستجوی مکانی برای استراحت و تمدد خاطر در خارج از دانشگاه هستند.

رهنمودهایی برای طراحی کافی شاپ کتابخانه:

رهنمود های زیر برای ایجاد کافی شاپ توسط واکسمان پیشنهاد شده است. (Waxman, 2004) که جزئیات آن در ذیل آمده است:
اگر چه این مکان در کتابخانه های مختلف متفاوت است ولی چارچوبی مشخص برای همه کتابخانه ها دارد.

نسبت به هوای مطبوع واکنش مثبت نشان می دهند و بالعکس.

۷. چشم انداز:

نشستن در کنار پنجره و دیدن مناظر بیرونی برای مشتریان بسیار لذتبخش است. در صورت نداشتن این امکان، باید فضا های داخلی کافی شاپ گسترده تر شود و از تزئینات بیشتری استفاده شود.

۸. نمایشگاه هنری:

یک مکان برای ارائه کارهای هنری هنرمندان در کافی شاپ در نظر گرفته شود. مطالعات نشان داده است که این فضا سبب جذب بیشتر مشتریان می شود.

۹. دسترسی به مواد خواندنی:

کافی شاپ در کتابفروشی یا در کتابخانه ها این امکان را برای مشتریان فراهم می آورد تا علاوه بر خواندن مجلات و کتابها نوشیدنی هم میل نمایند.

خلاصه مطالب:

هدف از این تحقیق بحثی پیرامون تأسیس کافی شاپ در کتابخانه دانشگاهها بوده است. این پژوهش توسط گروهی از دانشجویان رشته های مختلف انجام شد. در گذشته کتابخانه ها صرفاً مکانی برای مطالعه و تحقیق بودند. محیطی که رعایت سکوت کامل در آن اجباری بود. این بررسی نشان داد که دانشجویان در جستجوی محیطی برای استراحت، بحث و گفتگو، تفریح، کارهای گروهی و تجدید قوا هستند. شاید کتابخانه بتواند به این پیشنهاد جامه عمل بپوشاند.

در حالیکه بعضی دیگر تمایل به نشستن در پشت میز را دارند تا بتوانند از رایانه های رومیزی خود استفاده کنند یا اینکه کتابها را روی میز قرار دهند. میزهایی که برای استفاده از کتاب و رایانه های رومیزی استفاده می شود باید دارای صندلیهای راحت باشد تا مراجعان را برای استفاده، ترغیب و تشویق نماید. میزهای کوچک و صندلیهای نامناسب باعث ناراضی مشتریان می شود. صندلیها باید به اندازه کافی سبک باشند تا قابلیت حرکت داشته باشند.

۴. میز:

میزهایی به صورت مربع یا مستطیل برای افرادی که تمایل به کار گروهی دارند پیشنهاد می شود. میزهای بزرگ برای پهن کردن روز نامه و کتاب و استفاده از رایانه های رومیزی مورد نیاز است.

۵. سیستم نوردهی:

نوردهی مناسب در کافی شاپ و کتابخانه از اهمیت زیادی برخوردار است. لامپها باید نزدیک میز مطالعه و از سقف آویزان باشند. نورهای مصنوعی باید از رنگهای یکسانی تشکیل شده باشند. همچنین در صورت امکان استفاده از نور طبیعی در کافی شاپ و کتابخانه پیشنهاد می شود.

۶. بوهای مطبوع:

هوای مطبوع در کافی شاپ از اهمیت خاصی برخوردار است. مطالعات نشان داده است دانشجویان